

Reflexe dosavadní práce v kurzu

- Skupina 1: Sociálně-psychologické teorie, metodologie, ukázka: výzkum efektu přihlížejících
- Skupina 2: Identita, psychický vývoj a sociálně-psychologické souvislosti
- Skupina 3: Aplikace sociální psychologie v oblasti školy
- Skupina 4: Aktuální sociální problémy
 - Co vám na lekci přišlo důležité? Co jste se naučili díky průběžnému úkolu?
 - Zapište cca 3-5 klíčových bodů reflexe určené lekce
 - Zůstaly nějaké otázky, nejasnosti?

Aplikovaná sociální psychologie

Systemický přístup –
inspirace z psychoterapie
pro školní praxi

Co je to systemický přístup?

- Posun vnímání v terapii: jednatlivec -> rodina -> systém -> terapeut jako součást systému
- Různé přístupy pracující s pojmem systém:
 - *Klasické modely (např. strukturální rodinná terapie, strategická rodinná terapie)*
 - *Kybernetika II. Řádu (systemicko-konstruktivistická terapie, reflektující týmy)*
 - *Narativní přístupy (konstruktivní a pomáhající rozhovory, terapie jako dekonstrukce, krátká terapie orientovaná na řešení)*
- **Vývoj myšlení o systému:**
 - Klasické modely rozvíjí představy o tom, jak vypadá funkční rodinný systém, terapeuti pomocí výrazných intervencí hledají způsob jak přimět dysfunkční systém ke změně na funkční
 - Posun k radikálnímu konstruktivismu, role pozorovatele a jak jeho vnímání utváří skutečnost, popis zkušenosti není „fotografie“, **samotný popis je procesem jejího utváření**
 - Terapeuti se méně stávají odborníky „na věc“ (*klient zná sám sebe nejlépe*), spíše se stávají experty na to, jak uvést do pohybu pomáhající procesy, podněcují **diskuse o alternativních pohledech**, jsou zvědaví na vnitřní logiku klientských systémů a pokoušejí se zhodnotit užitečnost pro životní praxi klientů, snaží se napomoci zvýšení možností, jak k problému přistoupit

Systemické pojetí problémů

- ~~System (např. rodina, klinika, škola) má problém jako strukturální charakteristiku, která k němu patří~~
- Problém jako důsledek zřetězení okolností
- Problém je něco, co někdo považuje za nežádoucí stav, který si žádá změnu, a zároveň něco, co je změnitelné
- Součástí poradenského procesu je identifikovat osoby a komunikace podílející se na vzniku problémového stavu a zahrnout je do procesu řešení problému
- Důraz na vztahy, interakci, různé pohledy účastníků situace
- Problémy mohou být užitečné – symptomatické chování má často dvojí charakter: stalo se problémem a zároveň řešením (způsobuje bolest, ale zároveň znemožňuje jinou)
 - *Třicetiletý muž s psychotickým onemocněním, který ještě žije u rodičů, ale téměř s nimi nemluví, nebo mluví nesrozumitelně, na jednu stranu zůstává rodičům věrný a neopouští je, ale zároveň se od nich odděluje*

Základní principy systemického přístupu I.

Rozšířit pole možností: zpochybňování dogmat, správných výkladů, jiné pohledy na to, co už víme

Hypotézy: pomáhají třídit informace, cílem je podnícení nového pohledu, otevřenost myšlenky „možná je to úplně jinak“, „jaké je nejméně pravděpodobné vysvětlení?“)

Cirkularita -> systemické otázky, způsob formulace otázky vytváří informace, obsahuje implicitní výpovědi, různé komunikační významy – poselství od někoho k někomu, systemika se ptá na vzorce, ne na věci, zajímají ji procesy jednání a komunikace zainteresovaných osob:

Jaký je nyní problém ve vaší rodině? Kdo souhlasí/nesouhlasí? Jak se to liší od předchozího stavu? Kdo souhlasí/nesouhlasí?

Co dělá váš manžel, když váš syn dělá to, čemu říkáte porucha chování? Jak na to reaguje váš syn? Jak přesně se váš syn chová jinak, když jej váš manžel označuje za zdravého?

Přerámování – jiný pohled (každé chování dává smysl, pokud známe jeho kontext):

Mojí ženě trvá věčnost, než se pro něco rozhodne.... Takže se rozhoduje pečlivě. Není to skvělá poklona, že si ze všech mužů vybrala právě vás?

Základní principy systemického přístupu II.

část

- **Neutralita:** vůči klientům i idejím, je možné vyjádřit svůj názor, ale ne jako dogma, angažovat se vůči všem klientům srovnatelně
- **Zvědavost:** respektující zájem – pomocí vytváření hypotéz a cirkulárního dotazování udržovat zvědavý postoj nenabízet falešnou kauzalitu či vlastní nadřazenost
- **Práce s reflektujícím týmem:** vytváření prostoru pro výměnu myšlenek
- **Intervence:** komentáře (nový pohled, zajímavé shrnutí ze sezení), návrhy jednání (*dělat totéž více- něco vynechat – vyzkoušet něco nového*)

Příklad kladení otázek v rozhovoru

Uzavřené otázky

Stává se, že Petr přijde hodně pozdě domů?

Ano.

Vadí vám to, nebo si myslíte, že to patří k věku?

No, to nevím.

Zlobí se máma, když přijdeš pozdě domů?

Asi jo.

Petr si také někdy stěžuje?

Pořád.

Otevřené otázky

Co rodičům v poslední době nejvíc vadí?

Toho by bylo hodně, třeba to, že přijde pozdě domů, a ani se nedozvíme, kde byl.

Komu to vadí nejvíc?

Asi mámě.

Podle čeho může Petr poznat, že jí to tak vadí?

Že se mnou nemluví.

Co by si asi Petr s mámou řekli, kdyby spolu mluvili?

Ona si manželka představuje, že se jí bude se vším svěřovat jako holka (tj. sestra), ale on byl vždycky uzavřenější.

Škola – změna perspektivy

- Zapojení systemických odborníků (např. psychologové, psychiatři, sociální pracovníci) typicky prostřednictvím „problémových žáků“
 - Od **diagnostiky** (=problém v žákovi) k zapojení rodiny (=změna prostředí v rodině) k **chápání školních problémů jako „mezisystémových“** (=žák – učitel – třída – rodina)
 - **Od reakce** (poradenství v problémových případech) k **prevenci** školních problémů (na úrovni vyučování, dalšího vzdělávání učitelů, supervize učitelů, koučování, školní sociální práce, rozvoje školy jako organizace, propojení s mimoškolními iniciativami) -> přetváření školy jako instituce

Tipy pro strukturu vedení rozhovoru

- Co se stalo? (report)
- Co bys příště udělal/a jinak? (alternativa)

- Takto jsem tě teď vnímal/prožíval (feedback)
- Na co máme rozdílný pohled (výměna)

- Vypracování kroků k řešení: Co je potřeba udělat nejdříve?

Příklad UK ecl foundation

- The **ecl** foundation is a charity registered with the UK Charity commission (1157259) whose purpose is to release the inherent creativity and desire to learn of children and young people around the world.
- We imagine that it is possible for every child and young person to flourish, to live their dreams – regardless of race, gender or income. And we work hand in hand with teachers, leaders, parents and care-givers in schools and communities to enable them develop the know-how to create learning environments to do just this.
- Beormund Special School: A whole school systemic approach
- Odkaz: <https://www.youtube.com/watch?v=1vtWQD6gCGc>

Doporučení pro praxi ve škole

- V počáteční práci široký systém (žák, rodina, učitelé, třída, vedení školy, kamarádi....), postupně se může pohled zúžit
- Formulování cíle jako hledání řešení, nikoliv příčin potíží, **účastníci rozhovoru jako zdroje**; cirkulární dotazování (např. výjimky z problémového chování, kontextuální souvislosti, rozdíly doma/škola/různí učitelé)
- První rozhovor – seznámení s dítětem jako osobou, která má vlastní zájmy a přání, až v druhé řadě jako s nositelem problému
- Systemické myšlení – vnímat komunikační aspekty, př. *Co chce dosáhnout žák, který ruší? Rušivé chování lze chápat jako příspěvek ke spolupráci – budí zvědavost: Čeho tím chceš dosáhnout? Dříve rušivé chování pak můžeme ve specifické situaci dovolit – neeskalovat problematické chování*

Rozdíl v angažovanosti mezi školou a rodinou

- Angažovanost na vyřešení problému: ↓ škola může žáka snadněji vykázat (vyloučit, doporučit přestup jinam)
- Profesionálové (učitelé, další pracovníci): jejich pozice expertů může znesnadňovat reflexi vlastní role v problémovém systému, u rodičů je zřetelnější, že se jich to týká
- Škola je oproti rodině komplexnější, hierarchický systém: je náročnější zjistit, kdo hraje v konkrétním případě důležitou roli – více se přiblížit rodině mohou spíš poradci, školní psychologové

Práce ve skupině -> průběžný úkol

- Jedním z aktuálních témat v současné situaci je, jak pomoci dětem/studujícím adaptovat se zpět na režim (částečné a postupně snad plné) školní docházky – **Jak podpořit jejich duševní pohodu po návratu? Jak podpořit adaptaci ve skupině – pozitivní znovunavázání vztahů?**
 - Navrhněte opatření, která budou inspirována lekcí. Zvolte libovolný stupeň/ročník vzdělávání.
 - Zdroj inspirace: https://skav.cz/kulate_stoly/jak-osetrit-dusevni-zdravi-deti-v-dobe-covidu/
 - Průběžný úkol: Sepište svou reflexi této aktivity a odevzdejte (cca 1 stránka)
 - V případě neúčasti na lekci vypracujte samostatně, doporučuji shlédnout záznam videa Jak ošetřit duševní zdraví dětí v době Covidu

Systemický přístup – co si zapamatovat?

- Jsem součástí systému
- Zajímají mě odlišné pohledy různých aktérů v systému
- Hledám odlišné pohledy na to, co se děje, ale i co se může dít
- (Skoro) každý problém má i svůj účel, přináší něco pozitivního
- Hledáme řešení, ne příčiny
- Od reakce k prevenci: změna celého systému

Tipy v ČR

Narativ – narativní a kolaborativní praxe

- Video ukázka z workshopu:
https://www.youtube.com/watch?v=Bn_5p83WK5Q
- <http://www.narativ.cz/en>

ISZ-Management centrum – systemická terapie, výcviky

- <https://isz-mc.cz/st/>

Gaudia – systemická terapie, výcviky

- <http://www.gaudia.cz/cz/>

Institut rodinné terapie – výcviky, terapie

- <http://www.rodinnaterapie.cz/>

Systemická fabrika – koučování, podpora škol

- <https://www.systemickafabrika.cz/>

Von Schlippe, A., Schweitzer, J. (2001). Systemická terapie a poradenství. Brno, Cesta.

Gjuričová, Š., Kubička, J. (2009). Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy, 2. vydání. Praha, Grada.

Úlehla, I. (2007). Umění pomáhat. SLON.

Lobsinger, Ch. Questioning workshop, Online:
<https://www.slideshare.net/lobsinger/questioning-intentions-presentation>

Zdroje

